

Outi Äyräs-Blumberg
Anna Sandberg
Joni Komulainen

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 54 §:n muuttamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta (HE 94/2024 vp)

Lausunto perustuslakivaliokunnalle

Esitys

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia muutettaisiin siten, että potilastietoja olisi oikeus luovuttaa Uudenmaan maakunnassa potilaan hoidon edellyttämässä laajuudessa, jos potilas ei ole kieltänyt tietojen luovuttamista. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain säännös, joka koskee potilastietojen luovuttamista Uudenmaan maakunnassa, kumotaan, koska vastaava sääntely sisältyy sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettuun lakiin.

Esityksen tavoitteena on säätää potilastietojen luovuttamisesta Uudellamaalla pysyvällä lainsäädännöllä. Tällä hetkellä asiasta säädetään voimaanpanolain 64 a §:ssä, joka on voimassa 31.12.2025 saakka. Esityksessä ehdotetaan, että asiakastietolain 54 §:ää muutetaan siten, että Uudenmaan maakunnan alueella potilasta hoitavalla hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän terveystalvveluja järjestävällä ja toteuttavalla toimivaltaisella viranomaisella ja sen lukuun toimivalla olisi oikeus luovuttaa potilastietoja salassapitosäännösten estämättä toiselle Uudenmaan maakunnan hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän terveystalvvelujen järjestämisestä vastaavalle toimivaltaiselle viranomaiselle, mutta potilaalla olisi oikeus kieltää tietojensa luovuttaminen. Kielto-oikeudella suojataan potilaan tiedollista itsemääräämisoikeutta. Potilastietojen luovuttaminen vastaisi täten terveydenhuoltolain 9 §:n mukaista sairaanhoitopiirin alueen yhteisrekisteriä koskevaa sääntelyä, joka kumottiin sote-uudistuksen yhteydessä. Esityksen tavoitteena on mahdollistaa potilastietojen saumaton käsittely Uudenmaan maakunnan alueella, mutta esityksen tavoitteena on myös turvata asiakkaan tiedollista itsemääräämisoikeutta. Sääntelyn toiminnallisena tavoitteena on taata Uudenmaan maakunnan alueelle erilliskratkaisusta huolimatta mahdollisimman samankaltainen potilastietojen käsittelyn kokonaisuus kuin muilla hyvinvointialueilla on.

Esityksessä ehdotetaan myös, että Uusimaa-lain 25 §:n 4 momentti kumotaan, koska vastaava sääntely sisältyy uuteen asiakastietolakiin. Uuden asiakastietolain 4 §:n 3 momentissa säädetään, että terveydenhuollon toimintayksiköissä saa käsitellä palvelunantajan rekisteriin kuuluvia potilaan hoidon toteuttamisen kannalta välttämättömiä potilastietoja salassapitosäännösten estämättä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Arvio perustuslain mukaisuudesta

Tämän lakiehdotuksen mukainen henkilötietojen käsittely koskee ainoastaan Uudenmaan maakunnan viranomaisten potilastietojen käsittelyä. Hallituksen esityksessä on kuvattu tietojenkäsittelyn nykytilaa, ratkaisuvaihtoehtoja ja arvioitu niiden vaikutuksia. Myös esityksen säätämiskäytäntöihin sisältyy perustuslakivaliokunnan aikaisempi henkilötietojen käsittelyä koskeva lausuntokäytäntö. Esityksessä on myös todettu, että uutta asiakastietolakia säädettäessä on hallituksen esityksen perusteluissa selostettu hyvin kattavasti ehdotuksen tietosuojavaiikutuksista (kappale 4.2.3), ja nämä vaikutukset koskevat myös tässä esityksessä ehdotettuja säännöksiä.

Arvioidessaan nyt ehdotettua pitkälti vastaavaa terveydenhuoltolain sääntelyratkaisua (HE 90/2010 vp) perustuslakivaliokunta katsoi, että potilaan oikeus kieltäytyä tietojensa käytöstä ja tätä vahvistava

Outi Äyräs-Blumberg
Anna Sandberg
Joni Komulainen

velvollisuus antaa potilaalle selvitys kielto-oikeuden mahdollisuudesta turvasivat tämän tyyppisessä sääntely-yhteydessä riittävät takeet potilaan itsemääräämisoikeuden toteutumiselle, vaikka arkaluonteisten terveydentilatietojen luovuttaminen toimintayksiköiden välillä ei ehdotuksen mukaan vaatinutkaan potilaan nimenomaista suostumusta. Valiokunta painotti, että tämän itsemääräämisoikeutta koskevan arvion ja erityisesti henkilötietojen suojan kannalta merkitystä oli säännöksillä potilastietojen käytön seurannasta sekä vaatimuksesta, jonka mukaan hoitosuhde potilaan ja luovutuspyynnön tekijän välillä on varmistettava tietoteknisesti. Ehdotettu sääntely ei näissä puitteissa muodostunut perustuslain kannalta ongelmalliseksi. Valiokunta korosti kuitenkin, että potilastietorekisterin kaltaisen arkaluonteisia tietoja sisältävän hajautetun rekisterin ollessa kyseessä on erityisen tärkeää varmistua siitä, että väärinkäytön estävät tietoturvajärjestelyt ovat toimivia ja käytettävissä heti, kun järjestelmä otetaan käyttöön (PeVL 41/2010 vp).

Perustuslakivaliokunta on myös katsonut, että väliaikaisen ratkaisun sisältänyt laki (654/2022) voitiin säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 17/2022 vp). Perustuslakivaliokunnan lausunnossa ei pidetty valtiosääntöisesti ongelmallisena ratkaisua, jossa potilastietojen luovutus Uudellamaalla perustui laissa säädettyyn tiedonsaantioikeuteen hyvinvointialueen toimijoiden välillä siinä laajuudessa kuin potilaan hoito edellyttää ja johon sisältyi potilaan mahdollisuus kieltää tietojensa käsittely.

Hallituksen esityksessä on käsitelty esitetyn sääntelyn merkitystä henkilötietojen suojan ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Esityksen tavoitteena on, että Uudenmaan alueella potilastietojen käsittely vastaisi toiminnallisesti ja erillisratkaisusta huolimatta niin pitkälti kuin mahdollista, ja tietosuojaoikeudelliset sekä perusoikeudelliset seikat huomioiden, muilla hyvinvointialueilla tapahtuvaa potilastietojen käsittelyä. Esitys merkitsee, että potilastietojen käsittelyssä on alueellisia vaihteluita ja esitys on merkityksellinen siten myös perustuslain 6 §:ssä tarkoitetun yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Uudenmaan erillisratkaisu on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 17/2021 vp). Tämä huomioon ottaen ei erillisratkaisuun perustuva tarve säätää erityisesti Uudellamaalla tapahtuvasta potilastietojen käsittelystä muodostu ongelmalliseksi.

Hallituksen esityksessä on käsitelty esityksen vaikutuksia henkilötietojen suojaan. Ensinnäkin on merkityksellistä, että asiakastietolaki soveltuu kokonaisuudessaan henkilötietojen käsittelyyn myös Uudenmaan erillisratkaisussa. Toiseksi on merkityksellistä, että esityksessä potilaan tiedollista itsemääräämisoikeutta suojattaisiin oikeudella kieltää potilastietojensa luovutus. Koska asiakastietolaissa säädetään potilastietojen käsittelystä ja siihen liittyvistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan velvollisuuksista, on potilastietojen suojan taso samanlainen koko Suomessa. Lisäksi sääntelyä selkeyttäisi se, että Uudenmaan potilastietojen käsittelystä säädettäisiin asiakastietolaissa, jolloin kaikki potilastietojen käsittelyä koskeva sääntely on samassa laissa.

Ehdotetussa sääntelyssä henkilötietojen suojaan kohdistuva rajoittaminen on perusteltua ennen kaikkea potilaiden muiden oikeuksien turvaamiseksi osana kokonaisuutta, jossa turvataan potilastietojen välttämätön liikkuvuus. Potilastietoihin liittyvät tiedonsaantioikeudet ovat merkittävä osa kokonaisuutta, joilla turvataan potilaan oikeutta riittäviin terveyspalveluihin. Uudenmaan erillisratkaisusta johtuen keinot tämän turvaamiseksi näiden osalta ovat välttämättä erilaisia kuin muilla alueilla. Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan asiakastietolain mukaisia suojatoimia, kuten käyttöoikeuksien antaminen asiakastietolain 15 §:n nojalla annettavan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti välttämättömään asiakastietoon, hoitosuhteen tietotekninen varmistaminen ja luovutuslokimerkintöjen tuottaminen. Ehdotettujen säännösten arvioidaan yhdessä tietosuojalain suojatoimia koskevien säännösten kanssa täyttävän perustuslain 10 §:stä seuraavat vaatimukset.

Outi Äyräs-Blumberg
Anna Sandberg
Joni Komulainen

Johtaja

Aleksi Yrttiaho

Neuvotteleva virkamies

Outi Äyräs-Blumberg